

FİKİRLER

On beş günde bir çıkar ilim ve san'at mecmuası

CİLT: 2

15 HAZİRAN 1929

SAYI:40

Musahabe

Türkçenin Zenginliği

Geçende Maarif Vekâleti Vekili bulunan İsmet Paşa Hazretlerinin kendi riyasetlerinde toplanan İlmî istilâhlar komisyonunun ilk celse-sinde söyledikleri nutkun su-retini gazetelerde okuduğum zaman bir sürpriz karşısında bulunan insan gibi şaşalamış-tım. Fakat benim bu şaşala-mam bazı kimselerde olduğu gibi kullanılmamış ve hiç bir yeni yazıda yer tutmamış o-lan türkçe kelimelerin verdi-ği sade bir hayretten ibaret değildi. Ben de İsmet Paşa Hazretlerinin bir lisancı, ya-hut bir lisan inkilâpçısı ol-madıklarımı biliyordum. Ve kendi kanaatımea tarihi bir kıymeti olan nutuklarının bir örnek olarak söylenilmediği-ni tahmin ediyordum. Onun için bir müddet düşündüm: beni şaşırtan, daha doğrusu sevindiren bu tesirin mahiye-ti ne olabilir?.. Yavaş yavaş anlıyordum, sebep şu idi: Bu nutuk alelade bir ütöplast, bir

mevhumeci tarafından orta-ya atılmıyor, büyük ve temiz inkilâbımıza okadar çok inan-mış ve bu inkilâbın manzara-larını ve renklerini o kadar eyi işlemiş kudretli bir fen ve hayat kahramanı tarafından söyleniyordu ... Kelimeleri, menoslukları her ne olursa olsun nutkun gayet şiddetli, gayet feyizli bir aksisedası olacaktı: Türkçe zengin bir lisandır. O bir hazinedir. Onu arayıp meydana çıkarmak lâzımdır. Siyasi bir velayetin Türk lisan ve san'at adamları için açtığı yenilik hayatı-nın kıymetini ancak evelden beri çalışanlar bilebilir. Bun-dan yirmi sene evel bütün yazılarımdan arap ve acem kaidelerine göre yapılan ter-kipleri atmıştım. O zaman arap harfleriyle yazılan türk-çenin imlâsını da elimizden geldiği kadar sadeleştiriyor-duk. Fakat bunları yalnız şahsi kanaatımızın dairesine hapsetmiyorduk, darülmual-

limin talebesine de telkin et-miye çalışıyorduk. Bir gün bir makalemde «kadar» keli-mesini okunduğu gibi yazdı-ğım ve «keder» şeklinde yaz-madığım için şiddetli bir hü-cuma uğramıştım. Bu gün o telâkki devrinden çok uzak-tayız. Türkçenin hür ve mede-enî bir milletin meramını ifa-de etmek kudretine kani ol-duğumuz içindir ki Darülfü-nun arkadaşlarımızdan üç zat ile birlikte Türkçe bir felsefe kamusu vücuda getirmeğe al-tı aydan beri çalışmaktayız. Türkçenin bir şiir lisanı ola-rak ne kabiliyette olduğunu salâhiyet sahibi olan san'at-kârlara bırakıyorum.

Tecrübelerimize göre Türk lisanı en felsefi düşünceleri bile bir Avrupa lisanı gibi vu-zuh ve kuvvle ifade edebilir. Şimdiye kadar bu asaletli li-san felsefeleşmemişse kaba-hat onun değil konuşanların-dır.

Darülfünuu müderrislerinden
İSMAİL HAKKI

İZMİRDE DARÜLBEDAYI

Darülbedayiin İzmir geçişi şehrimiz için ehemmiyetle kayda değer bir san'at ve fikir hadisesidir. Darülbedayi bu sefer geçen seferlere nazaran çok daha dolgun, çok daha mütakâmil bir hamule ve görgü ile geldi. Çünkü artık bize verdikleri hafif, köpükten ibaret, zübbece vodviller değildir. Sahnemizin inkişaf tarihine bir an için bakacak olursak bunun ehemmiyeti gözlerimizde canlanır.

Elli altmış sene evvel İstanbul'da Gedik Paşada Güllü Hagoplarla başlayan, Menakyanlara intikal eden sahne hayatımızı ancak meşrutiyet inkilâbından sonradır ki Türk gençleri benimsemeğe başladılar. Bu benimseme nihayet Darülbedayi ile bir teşkilâta mazhar oldu. Kara gözün, orta oyununun yerini alması başlayan Garp tiyatrosu bize Namık Kemal, Vefik Paşa günlerinden beri Fransızlardan nakledildiği ve büyük harbatokaddüm eden günlerde Darülbedayi bir Fransızın (Antuvanın) idaresi altında tazzuv ettiği için son zamana yani Muhsin geniş kültürüyle idareyi eline aldığı zamana kadar sahnemiz en ziyade hafif tertip, köpükten Fransız vodvillerinin hakimiyeti altında kaldı.

Fakat Darülbedayi bugün şehrimize beynelmilel eserlerle geldi. Bize Şekispiri, Molyeri, Tolstoyu, Andriyefi getirdi.

Gerçi daha evvel Şekispir bize terceme edilmişti.

Fakat bu gün sahnemizde oynanan Hamlet Aptullah Cevdet beyin tercemesi değildir, dünyanın en mütakâmil sahnelerinde Şekispiri yakından görmüş bir san'atkârın görgüsüyle güzel Türkçeye mal edilmesidir. Gerçi daha evvel sahnemiz Molyere yabancı değildi. Fakat şimdi Molyer sahnemizde bütün acı, zehirli neşesiyle oynanıyor. Çünkü bu gün Tartüfü, Muhayyel hasta-yı, Tunus gedigindeki hoppa kız oynanıyor, Hamletin aneliginin yapmış olan Şaziye oynuyor. Hamlette arkadaşlık yapmış Hazım, sevgili mertebesine yükselmiş Bedia, mezarcılık yapmış Kemal oynuyor. Renkli Fenerdeki sesini, yüksek san'atını kalbimizden silemediğimiz Neyire Neyir oynuyor.

Darülbedayi gecelerinde bir taraftan millî varlığımızın, bir taraftan da insanlığımızın aktetirildiğini gördük.

Aynaroz kadısı, Kör, Sağanak tamamiyle yerli mal eserlerdir. Aynaroz kadısında İslâmî medeniyete istinat eden eski yaşayışın ne kadar iğrenç, eski terbiyenin ne kadar sakat, ne kadar boş olduğunu gözlerimizle görür gibi olduk. Kördede eski devirlerden arta kalan pis dedi koduların fecatını duyduk. Antrede Ateşten gömleği gözlerimize ve gönüllerimize nakşeden Darülbedayiin yeni çevirdiği Ankara Postasına ait resimleri gördük, sevindik.

Diğer taraftan İhtilâl, Hamlet, Muhayyel Hasta, Tartüf gecelerinde insan ruhunun aşkı, kararsızlığı, vehimleri, müraileği, bütün acısıyla, biçareliğiyle, güzelliği ve çirkinliği ile dekor, jest, mimik, ses, hareket halinde gözlerimizin önünde yaşadı.

Körün ve İhtilâlin bazı sahnelerinde Muhsin insanda bir darülfünun kürsüsünde ders veren bir müderrisin telkin ettiği hömeti uyandıyordu.

Henüz halkımız bu oyunlara tamamiyle nüfuz etmiyebilir. Henüz içimizde perdenin tam ortasında herkesin nazarını kendine çevirerek kemâli azametle ön koltuğa ilerlemek, yahut memedeki çocuğunu getirip-onların ciyak ciyak seslerini artistlerin seslerine karıştırmak suretiyle herkesi rahatsız edenler olabilir. Henüz aramızda lüzumsuz yerde alkış tufanı koparak oynayanların şevkini kıranlar bulunabilir.

Bir İngiliz, bir Alman milleti bu günkü seviyesine bir günde gelmemiştir. San'at bütün halkın malıdır. Halkımızın içindeki tabii cevher bu gibi san'at hareketleriyle inkişaf ederek namzet bulduğumuz ve lâyık olduğumuz en yüksek san'at seviyesine yükseleceğiz. Yeterki bu gibi hareketler devam etsin, san'at ve ilim adamlarımız millî varlığımıza eser versinler. San'atkarlarımızın kendilerinin de

Muasir medeniyete göre hayatta gaye:

ESKİ ZAMANDA

-1-

Felsefenin en mühim gayelerinden biri: İnsan için en değerli saadetin, ve insanları buna ulaştıracak yolların neler olduğunu çizmektir.

Bu günkü medeniyetin kabulettiği (Hayat gayesi) budur: Şahsî ve içtimai saadeti bulmak.

Esasen hayatın mes'ut geçirmek bütün canlıların gayesidir. Lâkin en yüksek saadet nedir. Dünyada neler elde etmek için çalışmalı?

Buna felsefede « Hayat telâkkisi » derler ki devirlere göre değişir.

Muasir garp medeniyetinin hayat telâkkisini teşkil eden

söylediği gibi « eğer bu seyahatlar daha inkişaf eder ve Darülbedayi memleketin en ücra köşelerine kadar neşe ve ışığını götürürse memlekette borçlu olduğu tenvir vazifesini bihakkın ödemiş olur.

Bu hareketler önünde yeni yetişen nesle bakıp ta milletimizin san'at istikbali için nihayetsiz ümit ve emniyetle dolmamak kabil değil... Liselerimizde, Muallim mekteklerimizde, san'at ve ticaret mekteplerimizde okuyan gençlerimiz dar ve sıkıntılı bütçelerinden ayırdıkları parayla Darülbedayie can atıyorlar. Tiyatro salonunun en ucuz yerinde bazen ilişecek bir yer bularak, bazen bulmuyarak ayakta kulak kesilmiş bir hal-

unsurlar üçtür:

- 1 — Eski Yunanın hayat telâkkisi.
- 2 — Hıristiyanlığın hayat telâkkisi.
- 3 — İntibah devrinin hayat telâkkisi.

Eski Yunanın hayat gayesi ve telâkkisi: Tabiatı beşeri inkişaf ettirmek tarikiyle medenileşmek ve yükselmektir. Buna (Natüralistik) telâkki derler.

Hıristiyanlığın hayat telâkkisi (Süpranaturalistik = mafevkatabii) dir. Hıristiyanlığa göre insan: kendinde ki manevî insanlığı zahire çıkarabilmek için, bütün tabii

de oyunu seyrediyorlar. Seyahat hatırası olarak Darülbedayiin neşrettiği resimli küçük hatırayı en sevgili hatıraları arasında saklıyorlar.

Yarın memleketin muhtelif yerlerinde her biri kendi mesleğinde çalışarak istikbalimize hâkim olacak olan bu gençler Darülbedayiin temiz Türkçesini, tekâmül halinde bulunan san'atını hiç bir zaman hafızalarından çıkaramıyacaklardır. Buldukları Türk şehirlerinde, Türk kasabalarında bu temiz Türkçeyi dinlemek ve dinletmek, bu tekâmül halinde bulunan san'atı duymak ve duyurmak istiyeceklerdir.

Aydın Can

meyelanlarını öldürmek mecburiyetindedir.

İntibah devri hayat telâkkisinde ise bu ikisinin de izleri vardır. Fakat eski Yunanın izleri daha derindir. Bundandır ki ona (Yeniden doğuş = renaissance) adı verilmiştir.

Eski Yunanlılar şunu aradılar: En büyük saadet nedir, buna nasıl ulaşılır?

Sistemli bir ahlâk yapan Aristo der ki:

Avama göre zevk, servet, ün ve şan gibi şeylerdir. Lâkin medenî ve münevver insan için Hikmet ve fazilettir.

Burada Hikmetten maksat: bütün temayülleri ahenkdar bir surette idare edebilmektir.

Herodot, Lidya kralı Krözüse, Solon tarafından şöyle cevap verir ki, Yunanın saadet telâkkisini gösterir:

Haşmetli kral! sizin saadet telâkkiniz ile bizimki arasında çok fark var: siz çok malı olana, zevk ve haz içinde yaşıyana mes'ut dersiniz.

Biz ise asilâne yaşıyana, alicenabane işler görene, vatandaşların hürmetini kazanan adı düşmanlarınca bile malûm olana, asilâne ölene mes'ut deriz. Bunun içindir ki sizin en mes'ut kim? sualinize: — Tellos dır dedim.

Tellos saraylarda kızlar içinde yaşamadı. Sade bir vatandaşın ihtiyacı olduğu şeylere maliktir. Dirayetli idi.

İşlerini hakimane çevirir idi. Sağlığında vatani refah ve saadet içinde idi. Güzel çocukları vardı. Torunlarını görürdü. Ve çocuklarının hepsi ona hürmet ediyorlardı. En son düşmanla olan bir muharebede şereffi öldü. Vatandaşla onun öldüğü yere hatırasını ebedileştirmek için, bir abide diktiler. Ve kalplerinde ona derin hürmet besliyorlar.

İşte eski Yunanım saadet telâkkisi Solon bu cevabında hulâsa edilmiştir: Vatani refah ve saadeti. Gürbüz bir nesil, hususî hayatta sadelik işleri Hakimane çevirmek.

Kral gene sordu:

— Tellos tan sonra en mes'ut kim?

Solon — Analarına en şereffi bir hizmet yaptıktan sonra ölen Ispartalı iki delikanlı.

Kral — Sizin nazariniz da bizim saadetimizin hiç değeri yok mu?

Solon. — İnsanın ömrü vasatî olarak 26,250 gün kadardır. Bu günlerin ikisi birbirine benzemez. Son gününün nasıl geçireceğini görmekten sonra sizi mes'ut saymam (*).

Eski Yunanlılar, ecnebi

(*) Keyhusrev, Kröyüsü ateşe atmak üzere iken, Kröyüs (Oh Solon) deye üç kerre bağırması, Keyhusrev, bu bağırmasının sebebini sorunca kröyüs, bu muhavereyi anlatmış, keyhusrev de affetmiş.

milletlere (Barbar) derlerdi. Muasırları olan barbarların hayat telâkkilerini: zevk ve servet içinde yaşamak idi. Yunanlılara göre ise en kıymetli en mes'ut hayat: fazilet ve asil hareketlerle dolu olandır.

Sardanapal dan bahsederken de onun hayat telâkkisi Şöyledir, derlerdi:

Madam ki yarın öleceğiz. Yiyüp içelim, zevkedelim.

Yunan mütefekkirlerinin insanî ve saadetini esas almaları Sokrat ile başlar. Sokrattan evvelkiler tetkik mevzuu olmak üzere haricî âlemi, kâinatta aslolan şeyleri almışlardır.

Sokrat, insanı esas aldıktan sonra musiki, mimarî, cimmastik tıp, devlet sistemi gibi insanla alakadar şeylerle daha derin meşgul olundu.

Yunanlıların an'anevi itikadı: iyi huylar, insanlara mabutlar tarafından armağan edilen, şeklinde idi. Fakat sonra, teknik şeyler gibi ahlâk ve siyasetin de terbiye ve talim ile elde edilebileceği kanaatı hasıl oldu. Fazilet öğretilen bir şey olmak üzere telâkki edilmeğe başlandı.

Bunun sistemli bir yolunu ilk yapan Sofistler oldu.

Bunlardan Gorcias şöyle der:

Benimle bir gün arkadaşlık edersen, akşam eve, sabah-

kinden daha iyi olarak dönersin.

Sokrata göre: Fazilet, içten doğan bir şeydir. Öğrenilebilir. Faziletin kökü ilimdir.

İlimsiz fazilet olmaz. Bir insan doğru yolu iyi bilirse ondan ayrılmaz.

Devletin siyaset işlerini, bu işlerden haberi olmayan adamlar veren Atinanın demokratik idaresini Sokrat şiddetli tenkit etti: hasta insanı, hastahklardan anlıyan doktora gönderiyorsunuz da devlet işlerini her öne gelene veriyorsunuz; tesadüfe bırakıyorsunuz; bu olur mu? der.

Sokrata göre fazilet ve mükemmelliğin şartı: İlimdir.

Ancak ilime malik, hakim insandır ki, kelimenin tam manasıyla, mes'ut ve faziletlidir.

Sokratın bu fikrine, sonra gelen Eflâton, Aristo Stoysyenler, Epikürciler de iştiyak etmiştir. Devleti idare etmeğe ehilolan, ancak hakim insanlardır.

Eflâtonun: «Eğer mükemmel bir devlet yapmak istiyorsak, evvelâ hükümet reisleri hakim olmalıdır. Yahut filozoflar, hakimler, hükümet reisi olmalıdır.» sözü meşhurdur.

Sokrat, bir devlet sistemi yazmağa vakit bulamadı. Bunun talebesi Eflâton yazdı.

M. Rahmi

Gustave le Bondan:

Hadiselerin dersi:

Terakki hükümetten değil; ferdin mütemadi tekâmülünden doğmalıdır. Amerika Reis Cumhuri - HOOVER

MODERN AVRUPANIN VÂHİMELERİ

Amerika hükûmatı müttehdinin muazzam hekemonyası yalnız, bu büyük cumhuriyetin tapraklarına mahsus iktisadî şartlara istinat etmez, Amerika ile Avrupa mevzuatı (İnstitution) arasında vaki siyasi telekkilerdeki derin farklarda bu hususta mühim bir âmildir.

Bu farkların bariz neticeleri, Amerikada sınıfların mücadelesini, tesanüde kâlbetmiş ve hükümetin müdahalelerini asgari bir hadde endirmiştir. Etatismın yükü altında çoktan kanburlaşan Avrupa ise, bilâkis, Sosyalizm vasıtasıyla hükümetin her şeye müdahalesini artırmak hülyasındadır.

* * *

Bu farklar üzerinde ısrar etmeden evel, bugün Avrupanın büyük bir kısmının içinde bulunduğu anarşinin sebebi olan siyasi vâhimelerin menbâı arayalım: Bu vâhimelerin menbâı nisbeten yakındır. Bunlar Fransız ihtilâlinin vaz ettiği bazı prensiplerden neşet etmiş ve yirmi sene muharebeleri bunları bütün Avrupaya neşretmiştir. Bir çok zekâlar için bu vâhimeler; daima her yeni itikada has olan tasupla dinî bir umde kuvvetinin kazanmıştır.

* * *

İhtilâl, derebeylik gibi faydasından ziyade mazarratı olan bazı müesseseleri yıkmakla kalmadı. Yarattığı vehmü-

gaflet; yavaş yavaş tekemmül eden siyasi ve ruhî hataları da, umde halinde cebren kabûl ettirmeğe kalktı.

Bu psikolojik hataların başlıcası basit insanların bir araya gelmekle mümtaz bir insanın evsafını haiz olacaklarını zannettirmesidir. (Millet hiç aldanmaz) diyen Robespierre bütün ihtilâlcuların bu fikrini ifade ediyordu.

Modern psikoloji göstermiştir ki: bilâkis, avam; içinden teşekkül eden muhtelif vahdetlere karşı çok dundur. O düşünmek, anlamaktan mahrum, ancak kendini sürükleyenleri takibe mahkûm bir kitledir.

Mamafi bu müşahedeler, umumî intihapların lüzumsuzluğunu iddia etmez; yalnız umumî reylerin ekseriya avamın hakiki ihtiyaçlarına muhalif olmasındaki sebebi izah eder.

* * *

Zikredilen psikolojik hatadan başka, İhtilâl, beşerin tabii müsavata gibi muazzam hulyayı da, bir umde şeklinde yerleştirmek iddiasında bulundu. Bu nazariyenin tekemmülü bilmeçburiye sosyalisme ve onun lâzımı gayri müfariki komunisme gidiyordu.

İnkârı müşkil olan zahiri müsavatsızlığı terbiyedeki farklara atfediyorlar ve bütün insanları müsavi yapmak için onlara aynı terbiye vermek

kâfi geleceğini zannediyorlardı. Bu vâhime terekki etti: ve yavaş yavaş tetrisatımıza da hakim oldu.

İnsanların tabii müsavata kanaatı bütün müşahedelere muhalif psikolojik bir hatadır. Müsavatsızlığın bütün terakkileri doğurduğunu ve tabiatın bir kanunu olduğunu hatırlatmadan evel etrafımıza bakarak terbiye mevzuu haricinde olmak üzere, insanların muhakeme ve istidat itibariyle birbirilerinden ne kadar ayrı yaratılmış olduklarını görmek güç edegildir.

Yalnız iptidai cemiyetlerde insanlar birbirine benzerler. Bu cemiyetler terekki ettikçe benzememezlik başlar ve medeniyetlerinin tekemmülü derecesinde artar.

Kurunu vustada bir derebeyi ile tebaası arasındaki zihni fark pek azdı. Halbuki modern sanayi büyük müdürlerinin dimağlarıyla kullandıkları ameleninkinin arasında hudutsuz bir mesafe vardır. Eğer medeniyetler her gün işçi kitlelerinin istifade ettiği yeni yeni terekki kaydediyorsa, bunları başlarında ki yüksek dimağlı mümtaz bir zümreye medyundurlar.

Bu psikolojik kaide teşrih itibariyle tetkik olunarak sabit olmuştur ki: bir milletin diğerine faikiyeti, birisindeki yüksek dimağlı zümrenin diğerindekinden daha

kuvvetli olmasından neşet eder, iptidai ırklarda ise hiç yoktur.

* * *

Yine ihtilâhın siyasî müsavat nazariyesinin sevkiledir ki Lâtin milletlerinde kapitalisme karşı bir nefret ve husumet vardır. Halbuki işçilerin vaziyetini ıslah edecek yegâne vasıta kapitâlizmdir, filhakika bu rejim, işçi kitlesile işleticilerin anlaşmasını zarurî kıldığından Amerikanın büyük kudretlerinden biri olmuştur.

Buraya kadar serdedilen fikirler tabiatıyla bir çok zümreler için irticâ mahiyette görülecektir. Bilâkis, medeniyeti terekkidenden mahrum bırakmaları ve onu ilk asırlarda geçirdiği iptidai şekline sürüklemeleri itibariyle, onların mürteci olması iktiza eder:

* * *

O kadar irticâ görünen bu fikirlerin, Amerika Reisi Cumhuriyeti M. Hooverin buraya naklettiğimiz düşünceleminin aynı olduğu anlaşılğıktan sonra kıymeti ve ehemmiyeti inkâr olunamaz:

«Maşerî terekkiller, ferdî, terekkillerin eseridir. Sosyalizmin hatası başkalarını da düşünmek hissini ve ya hükümet tazyikinin; beşerin çalışması için kâfi bir sebep olduğuna inanmasıdır.

Sosyalistlerin kaldırmak istedikleri hakkı milkiyet fertlerin çalışması için en kuvvetli bir menbadır. Sanayiî umumileştirilmesi teşebbüsleri daima rettolunmalıdır.

Müsavat prensibinin doğru olmadığı pek çok tecrübelerle anlaşılğıdır. Terekki imkânı müsavatsızlıkla mümkündür.

Bir memleketin saadeti için, idare kudretini haiz bir zümrenin vücudu şarttır. Terekki mümtaz insanların eseridir. Avam terekki için bir şey yapamaz. O hislerinin ilcaatına tabidir. Halkın hakiki ihtiyaçları yapıcı ruha malik müdirler tarafından anlaşılabilir.

Modern fabrikalar, fert servetinin kifayet etmeyeceği derecede büyük sermaye istemesinden bilmeceburiye pek çok insanların iştirakile vücut buluyor, bazı işlerin 200,000 hissedarı var. Fakat bu iştirak şekli hiç bir zaman sosyalisme doğru bir hareket sayılamaz.

Sosyalizm ve radikalizm, hükümetçilikten başka bir şey

değildir. Halbuki terekkiller hükûmetten değil, ferdin mütemadı tekâmülünden doğmaktadır.»

* * *

Bu prensiplerle Lâtin mevzuatının neşet ettiği prensipler arasındaki fark ne kadar büyük, ve derindir. Bunların Lâtin milletlerde ve onların tesiri altında kalan muhitlerde galbesi için belki şiddetli eiddaller olacaktır. Fakat, bu galebe gayri kabili içtinaptır.

Bir çok zaman dinî ve siyasî vâhimelerle idare edilen milletler; bu gün hiç bir vâhimenin yıkamıyacağı iktisadî zaruretlerin kahir pençesi altındadır.

Kemal Turan

Dikensiz Gül

«Celâl Envere»

(Sorarım; bilmiyorsa lâkırdı etmesini,
O güzel dudakların sanki ne lüzumu var ?
İster bembeyaz olsun, isterse minimini,
Okşamağı bilmezse o eller neye yarar..)

Hayatta öyle güzel kadınlar gördümki ben
Hissizdirler adeta mumdan bir manken kadar;
Kâlp ki hayatımızın mihveri bir cevherken
Bu dünyada ne kadar kâlpsiz yaşayanlar var.

Hayalinde yaşayan güzel pek şen olmasın,
Yeterki hisleriyle senin ruhuna uysun;
Dikensiz gül bulunmaz, gülü diken olmasın
Tek bir ruhu bulunsun, azıcık bir şey duysun...

İzmir - 929

Süleyman Sıddık

[*] Mensur bir yazıdan mülhem.

YENİ MEKTEPLERDE TEDRİS USULLERİ

TABAKAT TETKİKATI

— 5 —

Bir Arduvaz Ocağını Ziyaret

asgari derinliği (21) metro - dur.

Bunlardan biri hemen ufki vaziyettedir. İnüp çık - mak için yalnız birer merdivenleri vardır. İşte burada lambalarımızın ışığı altında Arduvazları bol bol tetkik etmek imkânını bulduk:

Arduvaz birbirinden kolayca ayrılabilen gayet ince tabakalardan teşekkül eden mavi siyah renkte bir taşır. İstihsalî şu surettedir: Bir galeride her hangi bir parçanın Arduvaza elverişli olduğu tahakkuk ettikten sonra burada (30) santim kalınlığında, (10-20) metro genişliğinde ve 15 metre derinliğinde bir dihliz açılarak dinamitle atılır. Buradan (100-200) kilogramlık bloklar çıkarılır. Ameleninin yardımıle onları sathı arza kadar çıkaracak vagonculuklara nakledilir.

Bazen yer altında bir iki direğe istinat etmiş hakiki odalar vücuda gelmiştir. Bazı yerlerde arduvaz o kadar sağlamdırki: (60-70) metrede bir sırt dikmek hiç tehlike ihdas etmez.

Bu ocakta gidilebilecek en derin nokta, sathı arzdan (250-275) metre aşağıdadır.

Bundan daha aşağıda taşlar çok sertleştiğinden istifade edilemez.

Sathı arzda mevcut olan teşkilâta, gelince, burada içinde amelenin çalıştığı bir çok basık odalar vardır. Her o -

dadâ dört amele bulunur. Biri bir demir ve çekiş ile blok taşlarını müayyen ebatta parçalara ayırır. İkincisi bu parçaları yassı bir demir ile ince tabakalara ayırır. üçüncüsü bu parçalara şekil verir, dördüncüsü bu işi ikmâl eder.

Bu odaların birinde iki makina tabaka halinde hazırlanmış taşların kenarlarını kesmektedir. Bu makinalar işin elde yapılmasından daha az zayıf veriyor. Bunu müteakip, muhtelif ebatta hazırlanan Arduvaz yığınları satışa amade bir hale getirilmiştir.

Çocukların tabii kadroları içinde yakından gördükleri şeyleri ne kadar canlı surette hazım ve temsil eyledikleri, bu seyahat tasvirlerinin ne kadar tam, vazih, payidar olduğu açıkça görülmektedir.

Şimdî tabakat tetkikatı faaliyetini üç lüzumlu şubesine dair icap eden malumatı tamamlayalım:

A) Koleksiyonlar.

Fikirleri tesbit ve bilgileri kabili lems bir şekilde mad - dileştirdiği için tedrisatta koleksiyonlar kati bir zaruret. Bu merak ile çocuk bütün kuvvetile mesaisine sarılır, tecessüsünü daima keskin bir mertebede tutar.

Bunun için iki şart temin edilmiş olmalıdır:

1) İş tabii bir alâkaya cevap vermek için bizzat çocuk tarafından yapılmış olmalı.

2) Hayvan, nebat, maden

gibi tasnif edilmiş eşya mümkün olduğu kadar tabii muhalleri içinde gösterilmeli. Burada suni ve mücerret tertiplerin hepsi tabii alâkayı öldürür.

İşte talebe mecmuasından çıkarılmış küçük bir hulâsa:

Haşarat kutum

Bütün küçük arkadaşlarımız yakaladıkları haşareleri saklamak için mukavvadan birer kutu yaptılar, Benim kutumda Yusufçuk böcekleri, İdrofil, Ditik gibi su haşaratı vardı.

Biz çocuklar tetkik ettiğimiz eşyayı saklamağı çok seiyoruz.

Ben böceklerimi her yerde yapıldığı gibi kutumun içine sıralayacağıma, başka suretle hareket ettim.

Mademki elimdeki haşarat suda yaşıyor, ve Yusufçuk böcekleri su üstünde uçuyordu, o halde benim kutumun adacıklı bir bataklığı tasvir etmesi lâzımdı. Bütün arkadaşlarımız da kutuları içini tuttukları haşaratın az çok tabii muhitine benzettiler. Bunlar arasında bir çok circir böceği, hanım böceği, kara-fatma, kara böcekler vardı.

B) Elishleri.

Haşarat, nebatat kutularında mukavva işleri, hayvan nebat nümünelerinde kalıp işleri, terrariyun inşaatında marangozluk, renkli yahut çini mürekkebile resim faaliyetleri en ehemmiyetli rolü oynamakta, ve her zaman

fenni tedrisata merbut bulunmaktadır. Resim, Elishleri, küçük Natürelistlerin keşif ve müktesebatını tesbit, ifade ve tasvir edecek eu güzel vasıta-dır.

C) Talebe tarihi tabii derneği.

Talebe arasında tabii ilimler etrafında mevcut hususi mahsul ve faaliyetleri ders haricinde toplamağa çalışan bir teşkilât vardır.

Bunun vazifesi gezintiler, seyahatlar, tabiat bayramları tertip etmek, tarihi tabii mevzuların daha derin tetkik etmek, hayvanların nebatların monoğrafilerini.... vücuda getirmektir. Bu derneğin muntazam icimaları vardır. Der-

neğe aza olarak kabul edilmek için şahsi bir müşahede ve ya tecrübe mevzuu hazırlamak şarttır.

D) Ameli işler için malzeme.

Her talebe hayvan, nebat, cemat tetkikleri için mikroskop, Pertevisiz, Pens, Teşrih aletleri, çiçek kazması, haşarat ağı, tazyik ve kurutma vesaitine maliktir,

Çocuk ancak bu zaruri aletlerle mücehhez olduğu takdirde şahsi mesaiye kendini teslim edebilir.

Gelecek makalelerde yeni mekteplerde Fizik Kimya tatbikatından bahsedeceğiz.

Ahmet Hikmet

PEYGAMBERİM DEDİ Kİ

İsa dediki: benim alevi şehvet olan

Ateş beldelerinde yaşıyor evlâtlarım;

Musa dediki: ben de altınlara boğulan

Hükümdarsiz kavmimin ihtişamında varım.,

(Vahyın) sesini duydum ben derinden derine

Koştum son peygamberin sarıldım ellerine;

Bir ses yükseliyordu: ben onların yerine

Ümmetimin aşkolan imanında yaşarım....

Celâl Enver

PESTALOZZİNİN ESASLARI

Pestalozzinin terbiye için yaptıkları teşebbüsleri yakından tetkik edebilmek için sisteminin istinat ettiği psikolojik esasları bilmek lâzım gelir. Büyük terbiyecinin terbiye esaslarını aşağıdaki tarzda hülâsa edebiliriz.

1 Fikri yalnız techiz değil aynı zamanda tahkim etmek.
2 tedrisatın lisan tedrisatı üzerine istinat ettirmek.

3 İş üzerine tesis ettiği terbiye usulüyle kendini idare ettireci fikirler vermek.

4 Tedris ve mütalacanın mekanizmasını basitleştirmek.

5 Bilgiyi muayyen bir üzmreye değil umumlaştırmak. Pestalozzi. usulünün istinat ettiği bu beş esas hakkında derki;

Benim gibi aynı gayeyi takip eden Fisher, başlangıçtan itibaren usulünün muvaffakiyetle inkişafına şahit olmuştur. Pestalozzi çocuklara ilk tahsil ve terbiyeyi daha kolay ve müessir bir şekilde vermek için iptidai kitapların anneler tarafından okunacak ve çocuklara anlatılabilecek şekilde basitleştirilmesini iltizam ediyordu.

Bundan maksadında yavaş yavaş iptidai mektepleri kaldırmak ve onların yerine annelerden müteşekkil aile kucaklarını ikame etmek idi.

Pestalozzi bu fikrinin çamasır yemek pişirmek gibi yevmi işlerle meşgul olan anneler tarafından kabul edilmeyeceğini ve annelerin bu yeni vazifeye şiddetle itiraz edeceklerini söyledikten sonra diyor: Evde annelere tahmil etmek istediğim bu terbiye işi her ne kadar mühim bir vazife isede bu ağır bir işten bambaşka bir şeydir. Ben odlar -

dan boş kalan vakitlerini terbiyevi oyunlar diğer bir çok eğlencelerle çocuklarının terbiyesine ve kendi eğlencelerine hasretmelerini talep ediyorum. Pestalozzi çocukların fikri terbiyesinde şu esası nazarı itibara alır.

1 Çocuğun gözü altında kaç eşya vardır.

2 Şekilleri renkleri, çvvereleri nasıldır.

3 Bu cisimlerin isimleri nedir. Sada ve ya kelime ile bunları nasıl tesmiye ederiz?

Bu şekilde zihni arayışlar yapan çocukta aşağıdaki melekeler inkişaf eder:

1 Muhtelif cisimleri gözle tefrik ve onları tecessüm etmek.

2 Bu muhtelif cisimleri adet, renk, büyüklük, küçüklük itibariyle yekdiğerinden ayırmak melekesi.

3 Bu cisimlerin lisanen şekillerini, büyüklük, küçüklüklerini, renklerini, söylemek melekesi. Pestalozzi bu üç esası söyledikten sonra derki: çocuklarda tedris, adet, şekil ve bunları lisanen tekrarlamakla başlar. İşte tedris çocuklarda bu üç esas üzerine istinat edecek ve atideki inkişafı temin edecek tir.

1 Muhtelif eşya arasından hangisinin ne olduğunu bilmek ve diğerlerinden derhal tefrik etmek melekesi.

2 Eşyanın şekilleriyle beraber vüs'atlarını nispetlerini anlamak.

3 Tanıdığı bütün eşyanın şekil, renk hacim itibariyle söyledikleri kelimelerle ün-siyet hasıl etmek.

Çocuklarda tedrisat bu üç noktadan başlayacağı için,

mürebbi bu usule pek basit bir tarzda başlayarak tedricen bir ahengi tam dahilinde tedris etmelidir.

Pestalozzi çocuklara lisanın öğretilmesini şu suretle tavsiye eder: Çocuk her şeyden evvel basit sadaların telâffüzüne alışmalıdır.

Meselâ: ba, be, bo gibi.

Bu basit sadalar gittikçe anneler tarafından birleştirilerek basit eşyanın isimlerini söyleteceklerdir.

Pestalozzi bir çocuğun en küçük yaştan pek çok cisimlerin atlarını bilmesini ve onlar vasıtasıyla eşyayı lisanen de tefrik etmesini çocukların müstakbel fikri inkişafı için çok faydeli buluyor.

Pestalozzi annelere kitap namıyla çocukların hadsi alâkalarını uyandırarak bir küçük eserle çocuklara en cahil anneler vasıtasıyla bile ilk harsı verdirmeyi düşünüyordu.

Pestalozzinin çocuk terbiyesi esasları gerçi bu günkü esaslara tamamen mutabık değilse de pek çok noktaların yakından temas eder ve onun beşeriyetin ilk terbiyecileri arasında büyük ve müstesna bir mevki verir.

Ali Rıza

Léonce Bénédite

Jean François Millet

Mütercimi
Mustafa Turgut

Münevver gençliğe sınaatın şerefli yolları hakkında bir misal vermek istenirse (Jean François Millet)yi intihap edebiliriz. Hiç bir tercümei hâlde çok güzel ve asil bir dehanın hakikatla bu derece tevhit edildiği tesadüf edilmemiştir. Hayatında olduğu gibi bıraktığı asariyle de başlı başına bir orijinalite sahibi olan bu büyük san'atkar ihmal edilmez. (Jan François Millet) « 1814 » ve Teşrinisaninin dördünde Greville tabi küçük bir kasaba olan Gruchyde doğmuştur. Fransoi Millenin yedi kardeşinden en büyüğü olan (Jean Louis Nikola millet) cesur ve tekellüfsüz bir hayat olan çiftçilikle meşgul idi . Bu çiftçi hayatı ; Jan Fransoi Millenin çocukluğu üzerinde derin bir cazibe ve hürmet uyandırmıştır .

Bu çocukluk hatırası onun hayatının sonuna kadar devam etmiştir . Ailesi on üç kişiden mürekkepti. Pederi Jan Nikola Mile zevcesi ve yedi çocuğu; aile reisesi olan büyük validesi baş papas olan büyük ağabeyisi Şarl Mile ile kuvvetli iki hizmetçiden mürekkeptiler.

Bunların her biri san'at - kârın terbiyesine icrayı tesir ediyorlardı .

Pederi sabur, tabiatın güzelliklerine meftun bir mütefekkir, musiki ve resim gibi sanatlarla bedii zevkini tatmin ediyor; tahta ve çamurla hey-

kel yaparak eğleniyordu. Aynı zamanda beldenin mugannisi idi .

Ve bir köylü için pek nadir bulunan bir hassasiyete malik idi. Tabiatın güzelliklerini hararetle his ve takdir eden zeki oğlunun istidadını pek çabuk keşfetti. (Mille) bir gün kilisede ezberden ihtiyar bir adam resmi çizerken gördü . İşte bundan sonra Fransova Mileyi san'atkar yapmak istedi. Badehu sevimli ve halim bir çehreye malik olan validesiyle büyük bir ihtimam gösterdiler.

Sadık zevce ve çocukları ve bilhassa iki orijinal sima olan büyük validesi ile amucası genç çocuğun üzerinde fevkalâde bir tesir bırakmışlardır.

bundan sonra büyük amucası Şarl Mile vefat etti. o zaman Jan Fransova yedi yaşında idi. Amucasının müheykel büyüklüğü kuvvei maneviye ve cesareti cismaniyesi san'atkar ruhunda unutulmaz izler bırakmıştır. Jan Fransovayı her yere beraber götürdü . Fransovayı siyanet etmek için cübbesini çalıların üzerine tutardı . Çiftten sonra Milenin bütün hayatında muhafaza ettiği (Kalay vazosu[*]) ile ruhanî duayı söylemek için onu sırtına omuzları üzerine çıkarırdı . Bazende mütevazı ve cesur köylü olan büyük

(*) Bunun ne olduğunu anlamadım.

annesini onu götürürdü . Sonra pederi oğluna yeni san'at ve dini terbiyeyi öğretmek istedi. Pederi yirmi bir yaşında 1835 te Mileyi (Şerburg) ta küçük bir ressamın yanına resim mesleğini öğrenmesi için gönderdi. O zamana kadar Mile ; köylü hayatını daha uyanık ve meş'ur bir şekilde öğrenmiş; çiftçilikle meşgul olmuştu. Grevilin eyi baş muavini en iyi arkadaşı ve kilisenin nüfuzlu âzasındandı . Ve ona klasik me'hazaları metinleri okuyabilmesi için latince öğretti.

(Virgil) ona sahranın büyüklüğünü gösterdi . Kezalik «Dumonchel»in yanında güzel bir zamana malik oldu .

Küçük meçhûl; fakat şayanı hayret ve müfrit ruhlu çiftçi iki ay sonra üstadı ile (Flandra ve Holanda) nın küçük ressamlarına rekabet etmeğe başladı .

Artık müstakbel ressam Mile karışsiye vatan ocağına doğru muzafferane yürüdü . Fakat birdenbire evinin yolu üzerinde bir felâkete maruz kaldı . Pederi Jan Fransova ansızın vefat etmişti.Maamafih onun güzel hayallerine bilâ tereddüt vasıl olabilmesi için bu çiftçi ailesinin idaresini büyük biraderi deruhde etti. Her şeye rağmen Mile rencide olmasi hasebiyle bu san'at dünyasının daha derinliğine girdi, San'at tahsilini eyice öğrenmesi için büyük validesi ile

maa aile Şerbürge hicret ettiler , Orada yeni bir atelyeye girdi.Meşhur Davyenin talebesi Lanlivanın nezdinde dehasını ve taşralı ruhunu muhafaza etmek şartıyla resme çalıştı.

Görgü ve ruhunu kuvvetleştirmek için bu atelyede on bir sene çalışması lâzımdı Zira ileride maddi hayatın sert manileri ve muvaffakiyetin, iğvalarına karşı hailevi bir şekilde sabır ve sebatla mücadele etmeye mecbur olacaktı. Evvelâ Parise gitti. Hakikaten ahlâk itibariyle pek kesif olan bu muhitte yalnız himayesiz , mahcup , ürkek , ve taayyüşü gayri kâfi bir vaziyette harap bir evin çatısı altında tavan arasında yaşıyordu.

Pariste Dölaruşun atölyesine girdi . Orada arkadaşları onun bu haliyle kaba ve iğrenç bir şekilde alay ediyorlardı . Onun ruhundaki inceliği anlıyamamışlar ve onu odun herif diye tavsif ederlerdi.Hakikaten okadar korkak ve cesaretsizdi ki «Luvur» müzesini bulmak için yolda birisine sormaktan bile çekiniyordu. Fakat günün birinde o zavallı halden kurtulmuştu.

Yalnızlıktan halâs oldu . Bir rehber ve dostlar buldu . ve artık korkusuz , endişesiz onlarla raptı kâlbetti. Bunların yardımıyla sadakat ve samimiyeti anlaşılacak sevilmişti . Çalışmaktan evvel yaşamak yevmi nafakasını temin etmek lâzımdı. Cüzi bir ücret almak için çatı arasındaki komşuları hizmetçiler , kapıcılar ve kömürçülerin portrelerini yaptı.

Arkadaşlarından biri atelyesinde yalnızdı . Kendi odasını

aralarında taksim etti. On sekizine yasır tarzında yaptığı bu küçük mevzuları resim mağazalarına götürdü. Artık Mileye nasihat edenler de bulundu . Zaman zaman (Frağunar) ve yahut (Buşe) onu takdir ve teşvik maksadiyle bir « Lüi » veriyorlardı.

1840 nihayetindeki meşherde taliini tecrübe etti. Salona bir portre gönderdi , kabul olundu. Bu tarihi muvaffakiyetlerinin birincisi addedebiliriz. Sonra «Kruş»li fakir bir çiftçi ailesiyle evlendi, ve Şerborgta yerleşti . Orada genç zevcesini model yaparak bir kaç portre yaptı.

Heyhat bu defa sefalet başlamıştı Nihayet sefaletin tesiriyle hasta düşen zevcesi bu feci fakrın istirabınca tahammül edemedi . Vefat etti . İşte bu felâket mile için hayatında hiç bir zaman unutulmıyacak surette izahı gayri mümkün karanlık bir devir oldu .

Nihayet mile dul bir kadın la evlenmiye mecbur olarak Şerburgda yerleşti.

Bu eski dul ve yeni zevcesi hayatının sonuna kadar Milenin sadık bir arkadaşı oldu. Mile bu suretle rahat bir nefes aldı . Mile bazen « Haver » e gider Orada muhtelif siparişler bulur«1845» in nihayetinde taarruf ettiği bir mikdar para ile tekrar Parise gitti. Şimdi saadet hiç şüphesiz zenginliği ve hatta memnuniyet şerefini temin maksadiyle sayine devam ediyordu.

1844 salonunda « Birni - cilik dersi » nam tablosu fevkalâde kıymetli bir tenkide maruz kaldı. Bu pastel ile

yapılmış eserinde safiyane bir sıcaklık ve çilek renginde çocukların nazarıları şayanı dik-kattır.

Eser satmak için « odipe detache de l'arbre» gibi kadim tarihi ve esatiri mevzuları intihap ettiğit takdirde şöhret kazamlacağı ve eserin satılacağı bilbedaha emindi . Bunun için «Possen» liği zarif put peresti ve shevi resimler yaparak günden güne şayanı hayret bir şekilde yükseldi.

Bununla beraber Mile bu mevzuların cazibesine kendisini kaptırmadı.

Ancak bunların muvaffakiyet meziyetini taşıdı. Fakat bu bir kaç tecrübe ona kendi gayesinin büyüklüğünü ihtar etti.

Henüz mahcup hakiki ilhami çok insani evsafı ve büyüklüğü ona bütün «Korney» ler gibi istidadını ve vahi şeylerle vaktini zayi ve furçasını telvis edemezdi.

İşte büyük validesine bir gün yazdığı bir mektupta şu sözler vardı:

«Ben ebediyet için resim yapıyorum.» Bu böylece kendi benliğine rücu ederek eserlerinde elem ve zaferin şahına tırmanmağa karar verdi. Bu küçük esatiri mevzuları o zamanın halkı büyük bir hahişle takdir ediyorlar. Ve tüccarlar eserlerini satın almak istiyorlardı.

Bir akşam tablolarını satan bir dükkânın önünden geçiyordu. Camekânda iki (Pano)su vardı iki genç adamın eserleri hakkında ki mübahaselerini dinlemek için orada durdu.

Biri diyordu: — (Bunu tanıyor mısın?

Diğeri cevap veriyor. : —

Evet bnnun ismi Miledir . Bu adam yalnız çıplak kadın resimleri yapar " Yalnız çıplak kadın resimlepi yapar. ,,

Bu cümle ona fevkalâde tesir yaptı. Mile bu gün zafelerini hissetti.

O kendine lâyık olan ilk muvaffakiyeti sezdi. Bu cümle ona san'at hayatında büyük bir teşvik ve intibah temin etti.

Bilâ tereddüt eski tarzını bırakarak toprağa , ailesine , köyüne yani millî varlığı tetkik etmeğe başladı. Ve aslâ tükenmiyen yegâne zengin ilham menbanı çiftçi toprak ve millî hayatta buldu.

resimde demokrasiliği ilk defa Mile meydana koymuştur. 1849 da " Buğday savuran adamı,, teşhir etti. Bu tarlada sai ve sadakatle toprağı tazim eden hakikat dolu destanî bir eserdi. Fakat kutsî bir şekilde muhafaza ettiği meraretinin şiddetini artık boşaltmağa başlamıştı. Şimdi siyasî gürültü)ler koleradan kaçmak ve kendi mevcudiyetiyle baş başa kalmak için "Barbizon,, da "Fontenbilö,, ormanında yerleşti.

Köylü ruhunun bütün derinliklerini tecrübe etmek fırsatını kazandı.

mukaddes kitap gibi olan kulübesinde insan ve tabiatın şayanı temaşa manazırını mürakabe ve tetkik ile meşgul oldu.

1850 de " Savurucu ,, "den sonra,, "Ekici,, eserini yaptı.

—Sonu var—

Alfabenin Tarihçesi

- 4 -

4— Bu nazariye; eski Girit medeniyetini keşfeden Avans nazariyesidir . Bu zat Mısır yazından çıkarıldığı şüphesiz olan eski Girit yazısını Sami alfabetesinin anası gibi göstermeğe gayret etmişse de istinat ettiği deliller pek kuvvetli olmadığından isabeti şüphelidir.

Şu dört nazariye bize pek alâ gösteriyorki Fenike Alfabetesinin hakiki menşei henüz tahakkuk etmemiş gibi bir şeydir . Yalnız bu hususta şüpheden azade bir şey varsa o da Fenike Alfabetesinin bütün medeni alfabelerin anası olduğu hakikatıdır. Hatta bunun hangi milletlerden hangi milletlere ne vakit , ne gibi tahavvüllere tabi olarak intikal etmiş olduğunu bile bütün tafsilâtıyla takip etmek mümkündür .

Fenike alfabetesinin ilisloh Yunan alfabeti şeklinde garba geçerek bunun bütün garp alfabelerine menşe olduğunu yukarıda söylemiştik. Şimdide şark alfabelerinin nereden ve ne suretle geldiğini takip edelim :

Şarkta yaşamış milletlerden Arami Sıryani, İbrani, Aarabi ve Himeri Alfabeleri; garplıların Alfabeti gibi Fenike Alfabetesinden alınmıştır. Hatta Araplar iki defa Alfabe ikibas etmişlerdir. Cenubi arabistanda yaşamış olan (Himyeri) Alfabeti ile şimal sekenesinden Hicaz araplarının

alfabeti karşılaştırılacak olursa aradaki fark derhal göze çarpar.

Eski eserler âlimlerinin en son tetkikatına bakılırsa şimal araplarının yazıyı Neptilerden aldıkları ve bunu iptida (Kufi) şekline koydukları ve zaman zaman sadeleştirerek nihayet bizim düne kadar kullandığımız kalıba sokdukları çocuk kolay anlaşılır bir hakikattir .

Aynı menbadan çıktığı halde biçimi ve harfleri itibarıyla biraz başka olan Himyeri alfabeti Arabistanda metruk bir hale girmişse de Sami muhacirler delâletiyle (Habeşistan) a geçmiş ve orada bu güne kadar paydar olmuştur . Acemistana Efganistanda, Hindistana ve nihayet Hindi şarkıye geçen Alfabe şimal arapları Alfabetidir .

Arami şubesinden olan Sıryani Alfabe ise (Sasani)ler zamanında Acemistana girmiş ve oradan Türkistanı çiniye kadar gitmiştir . Bu yazı ile eski Türk lisanında yazılmış pek çok eserler elde edilmiştir . Bundan iki asır sonra da Nasturi papasları, biraz değişik olmak üzere, Sıryani yazıyı Türklerle ve daha ileride bulunan Çinlilere ulaştırmışlardır . Oygurlardan kalma manzum (Kodatko bilik) bu yazı ile yazılmış olduğu gibi Mogulların bu güne kadar kullandıkları yazı da bu harflerin muharef birer suretinden

başka bir şey değildir. Zenda, Pehlu yazıları, Sanskrit Alfabeti ve onun bu güngü şekli hep Arami - Sıryani hattının eski bir şeklinden zuhur etmiştir . Palı Alfabeti ve bu gün Hindistanda metruk ve müstamel diğer Alfabeler de (Sanskrit) yazılarının eski bir suretinden müştaktır .

Gariptir ki bütün dünyaya yayılan Fenike Alfabeti şarkta başka, garpta başka tecellilere mazhar olmuştur .

Garpta eski sırasını muhafaza ettiği gibi milletlerin lisanî icaplarına tabi olarak harflerin telâffüzlerinde az , çok tebeddüllere maruz kalmış ve aynı zamanda saitlere vücut vermek sırf [Fonetik] bir alfabe olmak gibi erginliğin en yüksek derecesine çıkmıştır . Eski Latince, bugünkü İtalyanca ve Almancede bunun en yüksek misallerine tesadüf ediyoruz . Hakikaten bu dillerde her bir harf muayyen bir saite veya samiteye alümettir. Binaen aleyh kelimeler bu dillerde tıpkı söylendigi gibi ve yalnız bir türlü yazılır , yazıldığı gibi de okunur .

Şarka gelince: burada saitlere kelime içinde birer şekli mahsus verilmemiş olduğundan yazı bir nevi hecaî olmaktan büsbütün kurtulmamıştır . Şarkta intişar eden bu yazının eskisiyle yenisi arasında pek büyük bir terakki eseri görülüyor . Yalnız bir kelimenin muhtelif surette okunmasına mani olmak için hareke icat edilerek alfabenin unsuri kusuru resmi bazı şekillerle telâfi edilmek istenilmiştir. Yazıya hareke koyma-

ğı evvelâ Sıryaniler , sonra Yahudiler, daha sonrada Araplar düşünmüşlerdir .

Aceba Fenike alfabetesinin garptaki bu yükselişine karşı şarktaki hareketsizliğine sebep nedir? Fenikeliler gibi Sami ırka mensup kavimler için aradaki irki ve lisanî karabet bu muhafazakârlığa pek tabii bir sebep olabilir ve buna bir şey denilmez ise de Oraltai zümreden olan (biz Türkler) in bunca seneler devam eden bu muhafazakârlığına ne demeli , ne bahane bulmalı ki makbul ve mantıkî bir mazeret olabilsin?

Tabii hiç . . . Sami diller kaidelerinden büsbütün başka lisan kaidelerine tabi olan Türk dili için ilmi hiç bir

kıymeti olmıyan ve mücerret sakın bir itiyadın mahsulü olan ezici ve öldürücü muhafazakârlığa bağlanıp kalmakta hiç bir mana yoktu ve olmazdı.

Nihayet bu manasızlığı idrak sevgili ırkının temiz ve kudretli eli; bütün terakki ve inkişaf engellerini birer birer yakalayıp imha etti. Ve elimize lisanın bütün icaplarını tatmin eden yüksek ve ergin bir (Alfabe) verdi.

Bu ilâhî yolculukta bize ilk lem'ai feyzi ışıldatan muhterem hocamız N. Asım bey efendiyi hürmetle selâmlama-yı bir vazifei kadri şinasi telakki eylerim.

— bitti —

S. Ragıp

Kervan Sesleri

Uziyan yolların yorgun yolcusu,
Ufku yarar gider kervan sesleri..
Kalplerden taşarda gurbet korkusu
Gönüllere siner kervan sesleri !

Engin vadilerde titrerken naylar,
Böyle günler geçer, hep geçer aylar..
Sıralanır yola kervansaraylar ;
Ne yamaçlar iner kervan sesleri!

Mehtabın ışığı bin yol gösterir ;
Gurbette gönüller içinden erir .
Dağlardan dağlara sesler yükselir
Rüzgârlarda titrer kervan sesleri ...

Karışır bu sese aksi sedalar .
Yat ellerde sular durmadan çağlar ..
Bütün gönülleri bir hasret dağlar ;
Ne durur, ne diner kervan sesleri !...

Hikaye

ŞEHİT ÇOCUĞU

Burası, Anadolu'nun uzak bir köyüdü. memleketin hicra diyarlarında, bu köyün daimi bir ıssızlık içinde geçen çok hazin ve ve münzevi bir hayatı vardı.

Dağlarından esereke gelen saf bir havası ve kayalarından akıp giden berrak suları, bu köyün iri yarı insanlarına yarıyor, ömürlerine ömür katıyordu.

Bu köylülerin bakışlarında hayattan bıkmış usanmış insanlarda görülen bir yorgunluk seziliyordu. Ve her sözlerinde: nasipleri nasipsizlikten ibaret imiş gibi bir kanaatve tevekkül goze çarpıyordu. Artık dünya işlerinden ellerini çekmişler, bütün ümitlerini ahirete bağlamışlardı.

Düğünleri ve eğlenceleri bile; köyün bu durgun ve mahdut hayatı içinde, cansız bir faaliyetle çalkalanıyordu. Hatta aşk ve alâkadan uzak, teessüs etmiş bir adeti ifa etmiş olmak üzere evlendikleri görüliyordu.

kadınlarında ne bir oynaklık, erkeklerinde ne bir haşarilik işidilmemişti. neye, ne için yaşadıklarını kenndileri de bilmiyorlardı. taassubun verdiği mansız ve lüzumsuz itiyatlarla, koyu bir cealet içinde bir sefalet ve felâket hayatı geçiriyorlardı.

Bir gece yarısı, bu köy ansızın bir baskına uğramıştı. Eşkiyalar; köyü haraca kesmişler, kadınların beşi birlik

altınlarına ve genç kızların cihazlarına varıncaya kadar hepsini soyup savuşmuşlardı.

Bu aşkıyanın tutulması için; kaza merkezinden, mülâzım Asımın kumandasında bir jandarma mefrezesi sevk edildi.

Asım; bu köye geldiği günden beri; hummalı bir surette çalışmaya başladı. Aarada üç dört gün geçtiği halde, dağların geçit yollarında bu şakilerden ikisini yakalamağa muvaffak oldu. Bunların tahkikatiyle meşgul olmak için, o geceyi bu köyde geçirmek mecburiyetinde kaldı.

Asım, ertesi sabah erkenden uyandı. Uykusu kaçmıştı. Yatağından kalktı pencrenin önüne oturdu.

Dağın eteklerinde bu köyün garip ve mütevekkil sakıfları altında ömürlerini geçirenlerin hayatı, Asımın üzerinde hazin bir intibah husule getiriyordu. Buradaki hayatı düşündü. Fakat bu köyde yaşayanların, yaşamaktan başka her şeye benziyen hayatları, vicdanda çözülmez bir ukde olarak kaldı. Bu düşünceleri, kendisini uzak ve derin hatıralara doğru sevketti.

mektepten çıkış İstanbulu terketmiş, Anadolu'nun en hicra köşelerinde, her gittiği yerin bu bitmez tükenmez asayiş mes'eleleriyle uğraşmıştı.

Bu köye gelinceye kadar, gençlerin en çevik, en dinç devirlerini, böyle dalgalarda aşkıyalar peşinde geçiriyordu.

Pençereden baktı. Sema bulutlu, hava yağmurluydu. daha ziyade duramadı. Dışarı çıktı. Yolun kenarında bir kazan görünüyordu. Ve bir çocuk, bu kazanın altındaki odunları yakmağa çalışıyordu.

Asım, gayri ihtiyari bu çocuğun önünde durdu:

Bu soukta ne yapıyorsun, yavrum?

Dedi.

Çocuk' saf bir masumiyetle cevap verdi:

— Anam öldüde suyunu ısıtıyorum.

— Oğlum ; bu , senin öz anan mıdır?

Çocuk:

— Evet.

Demek istiyen bir bakışla başını salladı.

Asım, gittikçe derinleşen bir hayretle sordu;

— Bu işi yapacak, senden başka kimse yokmu?

— Yok ki...

Dedi:

Yanlarındaki harap bir evin kapısından ihtiyar bir kadın. bu çocuğa seslendi:

— Hüseyin, kazan çabuk kızdır.

— Görmüyormusun, odunlar yaş, ateş almıyor.

— Hadi oğul tiz davran, Aüseyin buna

— Pekey peki...

Diye cevap verdi.

Karşıdan köyün muhtarı geliyordu. Asım, muhtarı görünce ileriledi:

— Bana baksana dedi. bir

az yanıma gelir misin ?

Muhtar selâm vererek yanının sokuldu. Asım, kazanın başındaki çocuğu göstererek:

— Bu kimin oğlu?

Dedi.

Muhtar; bu gibi felâketleri çok görmüş geçirmiş olanlara mahsus bir kayıtsızlıkla:

— Seferberlikte Kanal muharebesinde şehit düşen Kadir oğlu Mehmedin çocuğu dedi,

Bu adamın karısı; üç çocuğuyle kimsesiz dul kalmıştı. Beş seendir; ötekinin berikinin işine gider ırgatlık ederek geçinirdi. Bu yıl kadın hasta düştü, iki ay yataktan kalkamadı. Sizlere ömür; geçen hafta bir çocuğu, bu gece de iki yetim bırakarak kendisi vefat etti.

Köyün imamı sabah namazından dönüyordu. Yanlarından geçerken muhtara yaklaştı:

— Çamur diz boyuna kadar. İki kişi ile bu kadının mezarı kazılamıyacak bir kişi daha ister.

Dedi.

Muhtar imama döndü. Bu vakit köyde kimi bulacağını sordu. Mülâzım Asım bunların sözünü kesti. O çocuğu kazanın başından uzaklaştırmak şartıyla muavenetlerine mefrezeden iki üç kişi gendreceğini söyledi. Ve neferini çağırarak emrini verdi. Aarlık orada yapılacak bir işi kalmamıştı.

Çekildi gitti.

Yolda kendi kendine: Anadolu'nun için için kanıyan bu elim yaralarını hassas kalbinin derinliklerinden gelen bir teessürle düşündü. Bu yetimlere; pek aciz ve zaif bir

muavenetten başka bir şey yapmıyacağını hatırladı. İçinde azap, ve ızdıraba benzeyen bir acı hissetti.

Çöllerin nihayetlerinde, hudut boylarında, şehit düşen bir kahramanın arkasında bıraktığı çocukları, işte bir aciz ve sefalet içinde kıvranıyorlardı.

Bunlar, köyün bu ıssız ve yoksul hayatına karışarak, nasıl yetişeceklerdi?

Bunlara gelinceye kadar daha kaç yüz bin şehidin bıraktığı yavruların göz yaşları dinmemişti.? bu oyle kapan -

myan bir yara idi ki; ne tarafıdan bakılsa, kalbi bin bir yeisle doluyordu. Şimdi bu köyde şu ruhu temiz yavrulara karşı, lâyikiyle bir hizmette bulunamamakla, kendisini ne kadar hakir ve zelil buluyor - du?

Yüzüne, yağmur damlaları serpildi. Kasavetli bir havanın altında; kederlerini dağıtmak için, bu köyün çamurlu ve gübreli yollarında bir müddet dolaştı.....

Aptullâh Nâfiz

Aptullâh Nâfiz

Aptullâh Nâfiz

Aptullâh Nâfiz

Mahzun kadın

Nasıl hırçın bir rüzgâr hırpalarsa denizi ,

Nasıl mağmum dalgalar inlerse kayalarda

Sizin de sarmış böyle bir hüznün neşenizi ,

Gül yüzünüz sararmış , açılmadan baharda ...

Siz ki,ey güzel kadın ! bir tek bakışınızla

Titretebilirdiniz heyecandan her kalbi ,

Ateşi sizden alan şen gönüller bu hızla

Aşardı dağı taşı coşkun ırmaklar gibi ...

Şimdi artık siz yorgun , biz yaralı bir kalbiz

Ne sizde hazdan eser ne bizde neş'eden iz ,

« Madamki hayat budur , artık ölsek! » diyoruz ...

Ağır bir yük oluyor ömrümüz günden güne ,

Her nasılsa gönlünü kaptırdığı gülüne

Yalvaran bül bül gibi elemle iniyoruz ...

izmir :

A . Mümtaz

ŞEHİR POSTASI

Bir san'atkâr kaybettik.

Ressam Saim beyin; bundan az bir zaman evvel ölümü duyduğum zaman bir san'atkârın bu kadar mütevazı ve sessiz gidişine şahit oldum.

Bir san'atkâr ki Türkiye'de ilk defa resim atelyesi tesis etmiş ve yetmiş senelik hayatının en fazlasını Avrupada san'atıyla geçirmek şartıyla geçirdiğini iftiharla idrak etmişti.

Şimdi bizden yalnız bir rahmet bekliyen, bu ölmeyen ölüye belediye muhassasatından 150 lira veriliyor ve çocuklarının mektebe leylî olarak kaydına teşebbüs ediliyor. bu muavenete İzmir ressamlar cemiyeti de ayrıca iştirakle aralarında para topladılar. Bir müddet sonra ressam Saim bey merhum için bir ihtifal yapılmak üzere Vali Paşanın bazı hususî teşebbüslerinin hitamını bekliyorlar.

Ocak binasında ressam ge-

nçlerin merhum hakkındaki ihtisaslarını dinliyeceğiz.

Erkek lisesi müsameresi:

Geçenlerde Erkek lisesi son sınıf talebeleri bir veda müsameresi verdiler. Muhtasar cümleler içerisinde ben ancak bu kadarını zikredebirim Güzel bir muvaffakiyet ve ziyaretçilerde derin bir intiba. (Ebu Hasan) çok muvaffakiyetle temsil edildi. Bilhassa YEŞİL KURBAĞA dekor saz öyle nefisti ki ... ufak bir istirahat zamanı; düdüklü, konfetiler, serpan-tinler, vaveylâ, bir neşe kıyameti. ve piyanko... nasibini alan müsamerenin son zevklerini de içtikten sonra birer birer ayrıldılar,

Şimdi gecenin serinliğinde her keste canlı bir rüyadan silkinme hali ve şimdi herkes evine doğru ağır ağır yolcu....

Neşriyat arasında:

Duyduğum gibi — Münir Tevfik beyin plâtonik hayatı,

için bir az halinde satırlarda güzel harmuniler yapmış, siyah kaplı defterler, ve Günzide hanım; eğer Münir Tevfik beyin hayatı hususiyesine uzaktan şöyle bir parça vâkıf olmuş olmasaydım cereyanın yazısı olmıyan bu eseri belki bir parça tenkide kalkardım. Bilhassa memleketimizin misafiri olan gönül arkadaşına gönderilen bu defter şöyle bir kitap halinde çıkarsa... evet kitap bir tek hatasıyla hususî bir defter halinden kurtulmamış. Mamehî bunun böyle olması, samimiyetini daha içli ve derin göstermesi demektir. Bu kitabı okurken aklıma bir başka kitap daha geldi. O da aynı hususiyet ve samimi yette...

341 Senesinde talebenin Handan Lütfi hanımın (Cönül sarayı) ; mektep sıralarında hayatın pençesiyle müsafaha eden bu hanım da bütünü samimiyetiyle hususî noktaların umumî bir kitap şeklinde neşretmişti. Ve şimdi Münir Tevfik bey de keza....

C. E.